

subventum est dono integritatis naturæ, in quo beneficium peculiare datum est humanæ naturæ, propter ejus necessitatem, quo angelica non indignit. Illud autem donum aliquo modo distinctum est a gratia sanctificante, ut in dicto tractatu tertio, libro tertio, ostendimus. Et ideo si præter naturæ integritatem data est gratia primo homini viatori; multo magis dari debuit Angelis, etiamsi peccaturi essent.

12. *Satisfit argumentis oppositum suadentibus in num. 4.*—Neque contra hoc obstat ratio in principio posita. Nam imprimis ut omnino verum supponimus, Angelos aliquando innocentes, et sine peccato fuisse, ut ex verbis Christi, et expositione Patrum probatum est, et in libro septimo latius dicitur; unde inferimus, non fuisse sine gratia, quia Deus de se paratus est illam dare omnibus non ponentibus obicem. Et ad objectionem ibi factam, quia potuerunt ponere obicem gratiæ per liberum arbitrium: respondemus etiam Deum potuisse providere, ut illam non ponerent pro aliquo instanti viæ, quia hoc ad perfectiorem providentiam spectabat, ut in sequenti capite, et latius in libro septimo dicemus. Testimonium autem Augustini ibi citatum nihil obesse potest; nam quod ait, voluisse Deum experiri libertatis vires in Angelis et hominibus, non est intelligendum de puro arbitrio gratia carente: quia solum arbitrium in ordine ad vitam æternam sine gratia, nihil poterat. Loquitur ergo Augustinus de arbitrio gratia instructo; nam Deus Angelos a se jam sanctificatos, et libertate, ac integritate naturæ donatos, probare voluit, quinam per libertatem essent rebelles, qui vero gratiæ obedientes. Inde igitur potius suadet, omnes debuissent aliquando in gratia constitui.

13. *Expenduntur loca Patrum in n. 5.*—Ad Joannem papam respondet ibi Glossa, vers. *Constantes*, intelligendum esse de perseverantia charitatis. Nam quod dicitur, *habere non potuit*, recte intelligitur, non quia non potuerit illam recipere, sed quia jam receptam retinere, et habere non potuit. Vel certe sermo est de charitate consummata, et perfecta. Hanc enim habere non potuit diabolus, quia noluit, et de illa maxime dolet, quod homines eam obtineant. Verba Gregorii difficiliora sunt, sed illa etiam exponit Glossa in capite *Principium*, seu ultimo de Pœnitentia, distinct. 2, verbo *Charitatis*, eodem modo, scilicet, quod non acceperit charitatem perseverantem, aut plenam. Et quia Gregorius de capacitate chari-

tatis loquitur, exponi potest de capacitate charitatis consummata, ac subinde de capacitate proxima, quæ non est per solam naturam, sed per charitatem viatoris. Rupertus vero aliter rem intellexit, et contrariam sententiam plane secutus est, quam non probamus.

CAPUT IV.

UTRUM ANGELI OMNES IN PRIMO INSTANTI SUÆ CREATIONIS GRATIAM SANCTIFICANTEM ACCEPERINT.

1. *Sententia negans.*—Supponimus viam Angelorum, ultra instans creationis, per aliquam moram durasse, quod infra ostendendum est, et ideo licet diffinitum sit, habuisse gratiam in via, adhuc superest inquirendum, an simul cum natura, vel postea illam acceperint. Loquimurque nunc de sola gratia habituali, nam de actibus gratiæ, et consequenter etiam de auxiliis, postea dicemus. Multi ergo theologi docuerunt, Angelos non accepisse gratiam in instanti creationis, sed prius fuisse creatos in pura natura, postea vero fuisse justificatos per gratiam. Hanc sententiam indicat Rupertus, lib. 1, in Gen., cap. 14 et 15. Posset tamen facile de plena, et consummata gratia intelligi, nisi in cap. 16, de malis Angelis addisset, quod in præcedenti capite retuli. Et similiter Magister 2, distinct. 3 et 4, ita sententiam hanc indicat, ut possit exponi, tamen ex his quæ dicit de malis Angelis, pro primo instanti sensisse. Clarius id tradit Hugo de Sancto Victore, in Summ. sentent., tract. 2, cap. 2, et l. 1, de Sacram., p. 5, c. 19. Consentiant ex scholasticis Altissiodorensis, capite præcedenti citatus, Alensis, 2 p., quæst. 29, m. 2, Bonaventura, in 2, dist. 4, a. 1, c. 2, Ægidius, q. 1, art. 4, Richardus, art. 2, q. 2, Argentina, q. 1, a. 2, Bassolis, q. 1, a. 3. Gabriel, a. 2, problematice utramque partem defendit. Et eodem fere modo procedit Scotus, distinct. 5, q. 1, licet tandem in hanc partem magis inclinare videatur. Et eodem modo sensit Henricus, quodl. 8, q. 10, dicit enim rem esse incertam, hanc tamen esse rationabiliorem, eandemque defendit Marsilius, 2, q. 4, art. 1.

2. *Ut probetur ex Scriptura et Patribus.*—Hæc sententia ex Scriptura solum potest suaderi auctoritate negativa, quia nullibi legimus Angelos fuisse in gratia creatos: ergo cum sit res omnino supernaturalis, eam sine majori fundamento affirmare non possumus. Ex Patribus vero probari solet hæc opinio ex Joanne papa et Gregorio, locis citatis capite præcedenti,

qui non de omnibus, sed de solis magis Angelis loquuntur, et illos jam explicavimus. Præcipue vero objicitur Augustinus, qui in hoc puncto lubricus, et varius fuisse videtur, præsertim in explicatione principii Genesis. Nam imprimis docet, in verbis illis, *In principio creavit Deus cælum et terram*, nomine cœli intelligi Angelos, quoad eorum substantiam informem, in illis vero *fit lux*, intelligi eosdem Angelos, ut per gratiam formatos: ergo sentit non fuisse a principio in gratia productos. Ita sumitur ex Augustino, l. 1, Gen. ad litteram, c. 3 et 17, et l. 2, cap. 8, et lib. 4, c. 21 et 22, et l. 12, Confess., per totum.

3. *Rationes pro eadem sententia.*—Rationes pro hac parte, seu congruentiæ afferuntur variorum. Prima, quia si omnes fuissent in gratia creati, nullus postea caderet, quod falsum esse constat. Sequela probatur, quia si in gratia creati fuissent, etiam fuissent supernaturaliter in Deum conversi; ergo non possent amplius averti. Antecedens probatur, quia et Deus, non solet gratiam conferre personis, quæ propria voluntate uti possunt, nisi ipsis volentibus, et consentientibus: et gratia ipsa nescit tarda molimina, sed statim convertit in Deum eum, in quo est, si ipse sit propriæ rationis, et voluntatis capax, ut Angeli a principio fuerunt. Prima vero consequentia probatur. Tum quia Angelorum voluntas, vel omnino mutari non potest, ab eo quod semel elegit, vel difficillime mutatur, et ideo postulat statim confirmari: tum etiam, quia si in primo instanti conversi essent in Deum per gratiam, meruerunt beatitudinem; ergo in secundo instanti illam accepissent, et sic cadere non potuissent. Secunda conjectura sit, quia non fuit expediens, gratiam dari cum natura, ne videretur esse connaturalis, aut naturæ debita. Tertio argumentatur Henricus, quia frustra data fuisset gratia Angelis in primo instanti, cum in illo nondum possent deliberare; ergo rationabilius creditur servatam esse usque ad illud instans, in quo primo deliberare potuerunt. Quarta, quia cum gratia sit media inter naturam, et gloriam, videtur congruum, ut prius fuerint in pura natura creati, postea gratiam, et tandem gloriam obtinuerint.

4. *Sententia probabilior, omnes Angelos fuisse in gratia conditos.*—Primo efficaciter ostenditur ex dictis Augustini.—Nihilominus probabilior sententia fert Angelos omnes in gratia fuisse conditos. Hæc est opinio D. Thomæ, d. q. 62, art. 3, et 2, q. 5, art. 1, et quodl. 9, art. 8, et sequuntur omnes Thomistæ cum

Cajetano, dicta q. 62, art. 3, Ferrariensi 3, contra Gent., cap. 110, Soto, lib. 1, de Nat. et Grat., c. 5, Capreolo 2, dist. 4, q. 1, a. 3, ad argum. contra 5 conclus. Ubi idem tenet Durandus, q. 1, Gregorius, q. 1, art. 3, Maironius, quæst. 1, Albertus Magnus, art. 1, et sequentibus, et in Sum, 2 p., tract. 4, q. 18, et de 4 cœquævis, 1 p., q. 6, art. 1, Holcotus in 2, q. 3, Joannes Arboreus, l. 1, Theosophiæ, c. 1, Joannes Bononia, lib. de Prædest., Gersonius, 4 p., in sermone de Angelis, Alpha 56, littera L. Potestque hæc sententia ex dictis in capite præcedenti in hunc modum colligi, quia mali Angeli creati fuere in gratia; ergo multo magis boni; ergo omnes. Hæc secunda illatio nota est, quia non sunt alii Angeli præter bonos, et malos. Priorem vero nemo, ut credo, negabit: tum etiam, quia non docuit sanctos Angelos, quos Deus perseveraturos sciebat, aliquando esse minus sanctos, vel minus beatos Angelis malis. Imo Augustinus, lib. 11, Genes. ad litt., cap. 16, et sequentibus, et sæpe in aliis, vix persuaderi potest, malos Angelos aliquando fuisse æquales bonis in modo beatitudinis viæ. Et in loco Ezech. 28, de Angelo, qui corruit, intellectu, pro magna excellentia ei tribuitur, quod aliquando in medio lapidum ignitorum fuerit, et ponderavit Gregorius, lib. 32, Moral., cap. 17, alias 25. *Quia inter Angelorum corda*, inquit, *charitatis igne succensa, clarus gloria conditionis extulit*. Probatur ergo antecedens, quia via malorum Angelorum duobus tantum instantibus, seu morulis duravit, nam in tertia ceperunt esse intrinsece in termino damnationis, ut in libro octavo videbimus. Sed in secunda mora malus Angelus non fuit in statu gratiæ, quia in illo peccavit, et illam amisit: ergo necessarium est ut in primo instanti illam habuerit, quia ostensum est in via gratiam habuisse. Hæc quidem collectio evidens est: præter principium autem positum in capite præcedenti, supponit aliud de moris Angelorum, quod in discursu sexti libri, et octavi probabitur. Nunc satis sit esse communem theologorum sententiam.

5. *Suadetur secundo, ex Latinis Patribus.*—Secundo vero, ac præcipue ex Patribus conclusio probatur. Inter quos numeramus imprimis Augustinum, quia inter omnes hoc fusius, ac sæpius disputavit: et interdum anceps fuit. Tamen in lib. 12, de Civit., c. 9, agens de bona voluntate, quæ Deo per motum charitatis adhæret, post aliquam inquisitionem concludit. *Et istam (scilicet bonam voluntatem) quis fecerat, nisi ille, qui eos in bona voluntate, id est,*

cum amore casto, quo illi adhærent, creavit, simul in eis condens naturam, et largiens gratiam. Unde sine bona voluntate, hoc est, Dei amore, nunquam sanctos Angelos fuisse credendum est. De malis vero adjungit: Isti autem, qui cum boni creati essent, mali sunt, etc., aut minorem acceperunt divini amoris gratiam, quam illi, qui in eadem persisterunt, aut si utriusque boni æqualiter creati sunt, istis mala voluntate cadentibus: illi amplius adjuti ad eam beatitudinis plenitudinem, unde se nunquam casuros certissimi fierent, percenerunt. Unde frustra Altissiodorensis per gratiam, interpretari videtur naturam ipsam, cum exponit illa verba, *Simul in eis condens naturam, et largiens gratiam: quia ipsam naturam gratis dabat.* Est enim hoc, et contra phrasim, et intentionem Augustini ubi cumque de gratia simpliciter loquitur, et specialiter in illo capite, ubi expresse loquitur de gratia, quæ ad Deo adhærendum ex charitate necessaria est. Nec magis probabile est, quod multi alii scholastici, non de gratia gratum faciente, id intelligendum putant. Cum Augustinus loquatur de gratia, quæ hominem simpliciter bonum, et Deo adhærentem facit. Quod si per gratiam gratis datam intelligunt auxilium supernaturale ad diligendum, necessario fateri debent, Augustinum loqui de auxilio efficaci, quod Angelos Deo adhærentes efficit: ergo secundum Augustinum habuerunt actus dilectionis Deisuper omnia; ergo et habitualement gratiam. Nam Deus diligentes se diligit. Unde concludit, *quod charitas Dei diffusa est in eos, per Spiritum sanctum, qui datus est eis.*

6. *Loci alii ejusdem Augustini.* — Deinde in l. 11, Genes., ad litteram, cap. 3, et sequentibus; semper supponit sanctos Angelos fuisse creatos in quadam beatitudine, et felicitate, saltem qualis in via inveniri potest: et licet ibi de angelis malis anceps fuerit, quia etiam dubitat an in primo instanti mali angeli peccaverint, tamen, ut jam dixi, et libro septimo etiam dicitur, postea docuit angelos malos non semper fuisse malos: ac proinde in eodem genere beatitudinis fuisse creatos, juxta dicta in cap. 2, ex lib. de Corrept. et Gratia, cap. 10, ubi de malis angelis ait, refugas esse factos per liberum arbitrium, *refugientes ejus bonitatem, qua beati fuerint.* De bonis autem ait, *In veritatem stetit, et certitudinem de sua perseverantia meruisse.* Et infra dicit illam certitudinem habuisse per spem, non per fidem. Similia ex doctrina Augustini habentur, l. Eccl. dogmat., c. 59, 62 et 63.

7. *Alii quoque Latini accedunt.* — Præterea

pro hac sententia allegari potest Gregorius, nam libr. 5, Moral., cap. 28, alias 27, sic ait: *Si Angelorum substantia a mutabilitate fuisset aliena, bene ab auctore suo condita, nequaquam in reprobis spiritibus, a beatitudinis suæ arce cecidisset.* Et libr. 27, c. 23, alias 25. *Virtutes angelicæ, ait, quæ in divino amore fixæ perstiterunt, hoc in munere retributionis acceperunt, ut in contemplatione conditoris, sine felicitatis sine permaneant: et in hoc quod sunt conditæ, æterna stabilitate subsistant.* Ubi aperte dicit fuisse conditas in divino amore. Et idem clarissime docuit in libr. 32, in verbis paulo antea citatis. Accedit Isidorus, libr. 1, de sum. Bono, cap. 10, dicens Angelos quanto subtiliores sunt in natura, tanto fuisse ad similitudinem divinæ veritatis magis expressos. Solent autem Patres per similitudinem Dei, perfectionem gratiæ imagini Dei additam, intelligere, ut in sequenti tractatu, libro tertio, videbimus. Et ibidem subdit, *Luciferum in veritate esse conditum.* Et idem sentit de aliis: nomine autem *veritatis*, statum justitiæ et gratiæ intelligunt Patres, ut supra videmus. Idem significat Prosper, libr. 1, de Vita contempl., cap. 3, dum ait Angelos sine peccato fuisse creatos, et ad serviendum Deo feliciter institutos, quod certe sine statu gratiæ habere non poterant. Anselmus etiam, de casu Diaboli, cap. 1, 2, 6, 17 et 27, aperte supponit omnes Angelos fuisse in justitia creatos, quam quidam amiserunt, alii conservarunt. Loquiturque aperte de justitia vera, et supernaturali. Denique Petrus Cellensis abbas, in tom 9, Biblioth., libr. 1, de Tabernaculo, circa finem, dicit, Angelos accepisse in sua creatione gratiam operantem: sic enim multi vocare solent habitualement gratiam.

7. *Suadet ex Patribus Græcis.* — Ex Patribus Græcis satis expresse hoc tradit Basilus in id Psal. 32. *Verbo Domini cæli firmati sunt, et spiritu oris ejus omnis virtus eorum,* ubi inter alia dicit: *Nihil sanctum est sine Spiritu sancti præsentia, Angelos namque initio, ut essent, Verbum opifex omnium condidit, sanctificationem vero simul illis impendit Spiritus sanctus. Non enim in infantili statura sunt creati, deinde paulatim excitati, atque perfecti, sic spiritus susceptione digni sunt habitati: sed in ipsa constitutione, et quasi quadam conspersione suæ substantiæ simul infusam habere sanctitatem.* Et statim addit sanctitatem illam, etiam malos angelos adeptos fuisse: potuisseque facillime in illa perseverare. Idem sentit Damascenus, libr. 2, c. 3,

nam eadem fere verba usurpat, dicens: *Per Verbum Angeli creati sunt, ac per Spiritus sancti sanctificationem, omnes perfectionis numeros acceperunt: ita tamen, ut pro sua quisque dignitate, et classe luminis, gratiæque participes sint.* Et c. 4, indicat, in eadem gratiæ sanctitate, ac dignitate conditos fuisse malos angelos, eamque peccando amisisse. Idem significat Nazianzenus, Orat. 12, quæ est prima de Pace, cum ait, Luciferum superbiendo, a dignitate, in qua fuerat, excidisse, et lumen amisisse, in quo alii perstiterunt. Allegatur denique Gregorius Nyssenus, l. 1, Philosophiæ, seu de homine, cap. 3.

8. *Sententia posita ratione nequit demonstrari.* — Ostenditur satis probabilibus congruentiis. — Ratione non potest demonstrari hæc veritas, cum sit res de solo facto, et ex Dei voluntate libera pendeat. Congruentiæ vero sunt, prima, quia Deus potuit facile simul cum natura gratiam infundere: et opera ejus perfecta sunt. Secunda, quia Deus a principio condidit Angelos omnes ad finem supernaturalem, et sub convenientissima providentia ad consequendum illum: sed optima providentia postulabat, ut eos conderet in eo statu, cui supernaturalis gloria deberetur, qui est status gratiæ, ac filiorum Dei. Nec fuit ulla ratio differendi gratiam, cum Angeli (ut ait Basilus) non fuerint creati infantes, id est, non indigeant temporis decursu, ad sanctificationem, et illuminationem recipiendam; ergo credibilis est, Deum non distulisse Angelorum sanctificationem. Tertia, homo primus creditur in gratia conditus, ut in sequenti tractatu dicemus; ergo majori ratione Angelus, ut capite præcedenti argumentarisumus. Denique hinc videtur, a Deo quasi ordinaria lege statutum, ut nulla creatura intellectualis, vel rationalis possit esse in statu neutro, id est, sine gratia, vel peccato, quod in hominibus nunc servatur, et in statu etiam innocentiae servaretur, ut in dicto tractatu dicemus. Ergo eadem lex servatur in Angelis: at vero Angeli in principio conditionis suæ omnes fuerunt innocentes, et sine peccato; ergo omnes etiam in gratia creati sunt. Supererat vero inquirendum, an omnes in æquali gratia creati fuerint, et an illam receperint per propriam dispositionem, et qualis illa fuerit; sed hæc in discursu sequentium capitum tractanda sunt.

9. *Respondetur argumentis contrariæ sententiæ in n. 1.* — Ad motiva alterius sententiæ, facilis ex dictis est responsio. Nam de Angus-

tini sententia, satis jam nobis constitit. In prioribus autem locis licet dubius fuerit de malis Angelis, de bonis semper censuit, aliquo modo beatos semper fuisse: imo dubitat interdum, an a principio fuerint perfecte, ac plene beati. Unde quando indicat prius fuisse informes, quam formatos, intelligit, vel de sola prioritate naturæ, ut de tota formatione universi interdum indicat: vel certe loquitur de informitate per carentiam visionis beatæ, ac luminis gloriæ, quæ duratione præcessit. Prima vero ratio illius sententiæ postulat multa tractanda in sequentibus. Nunc ergo pro constanti solum ponimus, creatos fuisse Angelos cum habituali gratia, an vero tunc etiam se ad illam disposuerint, vel ad Deum se converterint per supernaturalem dilectionem, postea est ex professo tractandum. Si enim id negetur, cessat difficultas. Tamen illo etiam dato negatur sequela, quia potuit Angelus ab illa conversione recedere, quia liber erat, et quia nova occasio peccandi potuit illi occurrere, ut postea videbimus. Cur autem post illam conversionem, locus novæ deliberationis illis concessus sit, et non post secundam deliberationem, postea etiam explicabitur. Ad secundam respondetur, nullum fuisse periculum confundendi gratiam cum natura, etiamsi simul fierint, quia satis erat per se nota, et ab Angelis non ignorabatur, saltem per fidem, quod etiam ad eorum constantiam, et humilitatem probandam pertinere potuit. Ad tertiam negatur, frustra datam esse Angelis gratiam in instanti creationis: tum quia ipsamet gratia est per se magna perfectio, tum quia in illo instanti operationem gratiæ habere potuerunt, ut mox dicemus. Denique congruitas, quæ in ultima ratione consideratur, nulla profecto, vel parvi momenti est, multo enim melius est recipienti semper esse in gratia Dei, quamvis non sit statim accepturus gloriam, quam esse prius in pura natura: hoc enim quid ad perfectionem, aut ad bonum ordinem pertinet? Deinde potentia Dei, et perfectio operum ejus, magis ostenditur simul donando gratiam cum natura, quam cum successione, et mora. Tandem non est necesse, ut infer viam, et terminum detur medium. Angelus autem, ex quo creatus est, cœpit esse viator ad patriam, propter quam creabatur: et ideo ex tunc etiam gratiam viatoris habere debuit.

10. *Angeli habuerunt omnes virtutes infusas in primo instanti.* — Atque hinc concluditur cum gratia habuisse simul omnes virtutes infusas, saltem quoad habitum. De gratia enim

habituali hic loquimur, ut in principio animadvertimus. De qua quæstio est inter theologos, an gratia sanctificans sit habitus specialis ab habitu charitatis distinctus: quæ in Angelis eadem quam in nobis, dubitationem habet. Quia, ut supponimus, gratia sanctificans ejusdem rationis est in Angelis, et in nobis, quia etiam gloria, et visio Dei ejusdem rationis est in utrisque, ut superiori tomo ostensum est, et constat ex eo quod nobis æqualitas in beatitudine cum Angelis promittitur Matth. 22. Cum ergo gratia sit semen gloriæ, sine dubio ejusdem rationis est in Angelis, et hominibus, si ergo in nobis gratia est ipsa charitas, etiam in Angelis erit, ideoque sicut in gratia, ita et in charitate creati fuerunt. Et eadem ratione etiamsi charitas a gratia distinguatur, sicut in nobis nunquam separatur a gratia, sed ad illam comparatur tanquam proprietas necessario consequens essentiam, ita etiam fuit in Angelis. Unde etiam concluditur habuisse simul habitus fidei, et spei per se infusos, quia in via ab habitu gratiæ, et charitatis non separantur, imo quasi illius fundamenta supponuntur. Quod in nostra est definitum in Concilio Tridentino, sess. 6. Et in hoc est eadem ratio de Angelis viatoribus, quorum actus supernaturales sunt, et ideo ut illos connaturaliter faciant, indigent habitibus infusis, ut docet D. Thomas 1, 2, q. 50, art. 6, et ibi Cajetanus et Vasquez, 1 p., disp. 219, cap. 1, ubi refert opinionem dicentem, Angelos non indigere habitu infuso fidei: præter species intelligibiles, quam merito improbat. Tum quia Angelus in via, non intelligit res supernaturales prout in se sunt, et ideo non concipit eas per species supernaturales, sed per naturales, ideoque indiget alio supernaturali principio: tum maxime quia species concurrunt ex parte objecti, et præter eas, est necessarium lumen, seu habitus ex parte potentiæ. Quis autem ille sit, ex dicendis constabit.

11. *Utrum in Angelis viatoribus aliæ virtutes per se infusæ, et Spiritus sancti dona fuerint.*—Posset autem hoc loco dubitari, utrum etiam aliæ virtutes morales per se infusæ, et dona Spiritus sancti data fuerint Angelis viatoribus, supponendo has virtutes per se infusas donari nobis, et dona etiam esse in nobis, habitus a virtutibus distinctos. In quo non est peculiare dubium de primo instanti, imo nec de tota via Angelorum, sed simpliciter dubitari hoc potest de Angelis etiam pro statu patriæ. Nam si Angelus est capax istorum habituum, et donorum in statu patriæ, sine dubio

etiam in via, et in primo instanti fuit capax illorum. Unde etiam sequitur habuisse illos a primo instanti, quia illi habitus per se consequuntur gratiam, si ex parte subjecti non desit capacitas, et non sunt proprii statu beatifici, cum hominibus viatoribus conferantur; ergo per se consequuntur gratiam habitualement in omni statu, et in omni tempore, et in omni subjecto eorum capaci; ergo si Angeli sunt capaces eorum, a principio simul cum habituali gratia illos acceperunt. De capacitate autem ex parte Angelorum dubitari potest, et quamvis auctores nihil de hoc puncto in particulari dicant, quod ego legerim, posset res in utramque partem argumentis ventilari, et discuti, tamen quia necessarium esset multa de his habitibus præmittere, quæ ad materiam de Gratia pertinent, ommissa longa disputatione, quod sentio, dicam.

12. *De Spiritus sancti donis affirmative respondetur cum Malone.*—Primum ergo quoad dona Spiritus sancti, id attingit, et affirmat Malonius 2, dist. 10, disput. 13, in 3, ratione, nec video cur hæc dona Angelis deneganda sint, vel cur sint eorum incapaces. Nam hæc dona talia sunt, ut etiam in beatis hominibus maneat, et in Christo Domino fuerint, ut Isaias testatur, cur ergo erunt Angeli eorum incapaces. Nam si aliqua ratio talis incapacitatis cogitari posset, maxime esset naturalis perfectio Angeli: at hæc non obstat; ergo. Probatur minor, quia major est excellentia gloriæ, quam perfectio naturæ angelicæ; ergo si cum illa esse possunt isti habitus, multo magis cum ista. Deinde qui non distinguunt hæc dona a virtutibus nisi ratione, facile invenient in virtutibus Angelorum eas rationes, sub quibus easdem virtutes appellant dona. Juxta sententiam autem D. Thomæ, et veram, sicut homo est mobilis ab Spiritu sancto altiori modo, quam possit ipse se movere, etiam per virtutes infusas, ita etiam mens, et voluntas angelica, erit mobilis ab Spiritu sancto per altiores regulas, quam ipse Angelus possit se movere, quia motio Spiritus sancti specialis, non minus est altioris rationis respectu Angelorum, quam hominum. Unde intelligimus creaturam intellectualem eo ipso, quo subjicitur speciali motioni Spiritus sancti, per altiores, et extraordinarias regulas, quam sint leges communes naturæ, vel gratiæ, esse capacem donorum Spiritus sancti, ac proinde Angelos, cum eodem modo Spiritus sancti motioni subjiciantur, capaces esse natura sua horum donorum, ac subinde illa cum gratia recepisse.

13. *Idem respondendum quoad virtutes morales ad Deum pertinentes.*—De virtutibus etiam moralibus pertinentibus ad Deum, ut sunt Religio, et Obedientia, non dubito, quin æquedebuerint infundi Angelis, ac hominibus; nullam enim rationem differentiæ invenio: et consequenter habere potuerunt prudentiam infusam, quia et est regula propria virtutum infusarum, et in principiis supernaturalibus nititur, per quæ Angeli, ut justii, et sancti gubernari tenebantur. De poenitentia vero potest esse speciale dubium, quia Angeli non sunt poenitentia capaces, vel saltem non erant poenitentiam acturi. Sed nihilominus censeo non caruisse illa virtute, quia per se consequitur gratiam; et in Angelis non est incapacitas. Tum, quia ex parte sua, non sunt simpliciter incapaces poenitentia, ut infra dicemus: quod autem non esset illis concedendus locus, aut tempus ad poenitentiam agendam, est per accidens ad rationem virtutis, quæ non dicit actum, sed aptitudinem, neque respuit actum futurum, sed possibilem. Tum etiam, quia proprius actus, qui poenitentia vocatur, scilicet, retractatio prioris facti, vel satisfactio pro injuria, non est adæquatus actus virtutis, qui poenitentia nominatur, sed ad illam spectat nolle injuriam Deo facere, et omnem offensam ejus cavere, reddendo illi (ut sic dicam) jus suum, et hic actus potuit esse in Angelis. Atque eadem ratione censeo fuisse capaces justitiæ infusæ, eamque habuisse, quia (ut supra dixi) acquisitam justitiam habere possunt: supposita autem gratia, possunt in illa materia operari per supernaturales regulas, sicut et nos, unde etiam erunt capaces justitiæ per se infusæ. At vero de Temperantia, et Fortitudine potest esse majus dubium, quia materia talium virtutum in Angelis locum non habet, nec fortasse habitus acquisitus. Nihilominus tamen, supponendo has virtutes infundi voluntati in nobis, probabilius mihi videtur, etiam infundi Angelis, quia esto non possint exercere in se, et per se actus externos talium virtutum, et consequenter neque elicere internos actus, a quibus externi imperantur, nihilominus possunt habere actus aliquos supernaturales, habentes proprias species, et honestates illarum virtutum; sive per simplicem amorem, seu affectum ad talem honestatem supernaturalem objective propositam: sive per actus ex objecto conditionatos, qui ad simplices affectus reducuntur, sive per voluntatem provocandi homines ad exercitium talium actuum, non ex charitate solum, sed ex affectu ad honestatem

talium actuum ex proprio motivo. Nam licet in ordine naturali forte non sit necessarius habitus propter solos tales actus, ob facilitatem in supernaturalibus erit necessarius propter supernaturalitatem, quæ intrinsece secum affert difficultatem et necessitatem. At vero si aliqui habitus infunduntur nobis in appetitu simul cum gratia, illi non dantur Angelis, quia non sunt illorum capaces: unde non consequuntur gratiam secundum se spectatam, sed solum ob indigentiam talis subjecti conferuntur.

CAPUT V.

UTRUM ANGELI IN VIA HABUERINT COGNITIONEM DEI SUPERNATURALEM, ET PER SE INFUSAM.

1. *Duplex ponitur justificatio.*—Diximus, Angelos fuisse justificatos in primo instanti suæ creationis: superest, ut explicemus modum, quo justificati sunt, et gradum justitiæ, quem consecuti sunt, et causas justificationis eorum: postea vero, de augmento justificationis eorum, ac perseverantia et merito dicemus, vestigia Concilii Tridentini, nostram justificationem explicantis, sequentes. Supponimus autem ex dictis justificationem Angelorum fuisse viatorum, et non comprehensorum, quia non fuerunt a principio beati, ut postea dicemus. Duplex autem est justificatio, una est, a contrario in contrarium, (ut sic dicam) id est, per translationem ab statu peccati ad statum justitiæ, qualis est nostra justificatio; alia est, a privatione ad habitum, id est, a sola carentia gratiæ, ad infusionem ejus, quæ potest esse, vel a carentia, quæ tempore præcesserit, vel quæ tantum ordine naturæ antecedit, seu a carentia, quæ in eodem instanti, et ex natura rei esset, si Deus suam gratiam in illo non infudisset. Et talis fuit prima justificatio Angelorum, ut capite præcedenti visum est. Rursus duplex est modus justificandi viatores, unus sine propria illorum dispositione, per solam habitualis gratiæ infusionem: quo modo justificantur parvuli in Baptismo, et possunt justificari adulti, si Deus velit, præsertim quando justificatio non fit ex statu peccati, sed ex simplici negatione gratiæ: et maxime quando illa negatio non tempore, sed natura præcedit. Alius modus justificationis est per propriam dispositionem, ut nunc fit in peccatore adulto, et esse potest in omni creatura intellectuali utente ratione, etiamsi non ex peccato, sed ex sola naturali carentia gratiæ justifice-